

Erasmus
Siquis-
tis, an, per
Romanum
in Germania
receptum
Vix creda-
di possit!

715rum

CAROLI LEOPOLDI ERDTMANNI

L. V. D.

NOBILITATIS CIRCULI CRIVIZIENSIS SECRETARII,
ET INSTITUTI HISTORICI GOETTINGENSIS
SODALIS

DISQUISITIO,
AN, JUS ROMANUM IN GERMANIA
RECEPTUM ESSE CONTENDI
POSSIT?

P. 29.

Hlb
5636

GOETTINGAE,
EX OFFICINA BARMEIERIANA 1770.

KONFRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

DISQUISITIO
AN. JUS ROMANUM IN GERMANIA
ACCEPTUM ESSE CONTENDI
TERTIUM

GOETTINGAE
IN AEDIBUS BARRERIANIS MDCCCXXXIII

AD COLLEGIUM
STATUUM MEGAPOLITANORUM PROVINCIALIUM
REPRÆSENTATIVUM
ELECTIS CONSILIARIIS PROVINCIALIBUS,
ET DEPUTATIS,

VIRIS
GENEROSISSIMIS, AMPLISSIMIS,
PRAENOBILISSIMIS,
DOMINIS GRATIOSIS,
ET BENEVOLIS

D. D. D.

Si quid unquam VIRIS SUMMIS, quibus
negotia publica demandata sunt, laudi
insigni versum fuit, hoc sane semper teste

) (2

rerum

AD COLLEGIUM
rerum historia fuit, atque est, quod non so-
lum in rebus ipsis commissis caute atque
provide gerendis, et libertate conservanda,
sed et in promovendo interno reipublicae
flore omnem posuerint curam.

VIRIS
Idem de VOBIS, VIRI GENEROSISSI-
MI, ILLUSTRIS, et PRAENOBILISSIMI prae-
dicari posse, nemo diffitebitur.

DOMINIS GRATIAS
MINISTERIO enim DUCALI ILLU-
STRISSIMO, et VOBIS, PATRES CONSCRI-
PTI! non minorem pro servata patriae li-
bertate ac concordia posteritas relatura est
gratiam, ac quod in illa efflorescant scien-
tiae, artes, fabricae, rerumque manufacien-
darum officinae.

2
Solum igitur fontem aperit MINISTERII
DUCALIS SAPIENTISSIMI, VESTRAQUE CU-
ra,

ra, unde patriae salutis internae redundat incrementum.

Quae omnia quam apud me perpenderem, factum est, ut VOBIS, PATRONI GRATIOSI, et FAUTORES BENEVOLI hanc, quam videtis, de jure Romano non recepto, tractationem consecrari nullus dubitaverim, confusus, fore, ut illam, licet in ea eruditi nihil legetur, ea tamen, qua suevistis, gratia, benevolentiaque sitis accepturi.

Hac eadem vero Gratia, atque favore ut me perpetuo ornetis, insimul rogo.

Servet Vos Deus salvos, atque incolumes, ut Patriae saluberrimis consiliis adesse, ejusque commoda, ac incrementa augere possitis.

Haec precatur

NOMINUM VESTRORUM

GENEROSISSIMORUM, AMPLISSIMORUM,

ET

PRAENOBILISSIMORUM

DABAM

CRIVIZII D. 4. JULII

MDCCLXX.

**CULTOR OBSEQUIENTISSIMUS
ET OBSERVANTISSIMUS**

C. L. ERDTMANN.

PRAEFATIO.

In Litteratorum Universitate Göttingensi cum degerem, inter alias lucubrations, quas publici juris facere in animo erat, et haec meditatio mentem subitat: an jus Romanum in Germania unquam fuerit receptum.

Addubitabam de receptione, et major mihi oboribat dubitatio, quum illustris Göttingensium Professor, qui nominis claritudine per totam Germaniam excellit, Venerandus PÜTTERUS, qui me consuetudine sua dignum putavit, diceret aliquando: non receptum esse jus Romanum, quippe cum de receptionis diplomate non constaret.

Inquirere in hanc rem paullo uberius volupe erat, praeprimis, quum me exhortaretur idem summopere colendus PÜTTERUS.

Inquirebam, evolvebam scriptores, quos mihi locupletissima Bibliotheca Göttingensis suppeditabat largiter, et colligebam inde materiam, qua superstruxi eam, quam nunc in lucem prodire facio, tractationem.

Di.

PRAEFATIO.

Distinxi hanc in tres sectiones, in quarum prima juris Romani valorem in Germania jam inde ab antiquissimis temporibus deduxi, in altera communes de receptione Doctorum opiniones refelli, contrariumque docui, in postrema ex legibus Imperatorum nostrorum probavi, jus Romanum juris Communis domestici in vicem valere.

Operae pretium esse duxi, de hac re tractare prolixius, quum nemo ante de ea scripserit ex professo.

Ardua, fateor, res est, id negare velle, quod plures contendunt, idque asserere, quod plurimi negant. Sin vero, Lector, ponderaveris rem, prouti enarravi, non omnem, spero, mihi denegabis assensum. Non ea, quae ante dicta sunt saepius, repetii; multa sunt quidem aliorum; verum et multa mihi ipsi vindico.

Si quaedam minus accurate, B. L. posita esse videntur, ut ea amice et sine felle velis corrigere, ea, qua decet, animi observantia rogamus, et tibi persuadeas, id nos acturos esse, ut si qui deprehendantur lapsus, agnoscamus et emendemus.

Deo autem O. M., quo auspice suscepimus hunc laborem succisurum, et finivimus, referimus gratias, quod nobis vires voluerit concedere largiter, et ut coeptis nostris porro benedicat, ardentissime precamur.

*Dabam
Civizii d. 6. Sept.
MDCCLXIX.*

AUCTOR.

Sectio

SECTIO I.

DE

IURIS IUSTINIANEI VALORE AB ANTIQUIS
INDE TEMPORIBUS.

§. I.

VALOR IURIS ROMANI DERIVATUR AB ANTIQUISSIMIS
TEMPORIBUS.

Omnis paene humani juris mater, jus Roma-
num varia expertum est fata. Unde, e-
jus historiam delineandi, ansam sumse-
runt, Viri, iique eruditissimi. Ex

A

ea

ea aequae atque ex historia civili constat, majorum constitutiones compilasse Justinianum, et, pluribus rebus feliciter gestis etiam devicisse Gothos, eisque debellatis, in Italia, ubi maximi jam aestimabatur, veluti jus perpetuo valiturum promulgari, expressa jussisse constitutione a). Neque desit ejus juris in Exarchatu auctoritas, longo licet ab ejus obitu elapso tempore. Romanorum enim vires quamvis Longobardi fregissent, Romanis incolis, iisque indigenis tamen juris sui usum concesserunt. Testantur leges Longobardicae b).

Ut uxores lege mariti utantur, adeo Rex Longobardorum Luitprandus voluit c). Franci, qui Longobardos devincunt, nec denegant Italis, jure Romano vivere. Ita in constitutione CHLOTARII Regis generali d) sancitur: *Inter Romanos negotia causarum Romanis legibus praecipimus terminari, et cap. XIII. Provideat ergo strenuitas universorum judicum, ut praeceptionem hanc sub omni observatione custodiant, nec quidquam aliud agere, quam ut haec praeceptio secundum Legum Romanarum seriem continet, vel sexus quarundum gentium.* Neque aliter statuerunt posteri Reges. Carolus M., qui in prooemio

a) Conf. Justinian. pragmat. RING de O. I. G. c. XI. pag. 48. et seqq.
corp. Jur. adn. §. XI.

b) l. II. tit. 29.

d) in Baluzii capitular. Regum

c) tit. II. C. Longobard. CON. Franc. T. I. p. 7.

mio legum suarum Longobardicarum, se legem Romanam, et Longobardicam invenisse, ait; L. II. tit. 56. L. Longob. *Sicut consuetudo nostra est*, inquit, *ut Longobardus aut Romanus, si evenerit, quod causam inter se habeant, observemus, ut Romani successiones juxta illorum legem habeant, similiter et omnes scriptiones secundum suam legem faciant, et quando componunt, juxta legem ipsius, cui malum fecerint, componant, et Longobardos illos convenit, similiter componere e)*. Patrem hac in re secutus est filius ipsius Pipimis f). Ludovici Pii filius Lotharius, licet in animo eas abrogandi in initio habuit, consilium ex intercessione Pontificis Leonis IV., cujus verba vide apud GRATIANUM D. 10. c. 13., eo mutavit, ut Italis legem, quamcunque vellent, eligendi liberam fecerit facultatem. *Volumus*, inquit g), *ut cunctus Populus Romanus interrogetur, qua lege velit vivere, ut ea, qua professus sit, vivere velle, vivat, eique denunciatur, ut hoc unusquisque sciat,*

e) Leges locos in Capitulis, quae Carolus M. legibus Longobardicis adjecit, ubi *legem Romanam*, omnium ceterarum humanarum legum matrem vocat. BALUZ l. c. p. 345. seq.

f) CONRING. l. c. c. 20. pag. 109. qui vero in eo errat, quod eam constitutionem anno 829.

promulgatam dicit, quippe quae jam anno 825. condita est.

g) L. Longob. I. II. tit. 57. Integram hanc constituit. leges in T. I. Rer. Ital. P. II. CONRING. l. c. c. XX. SIGONIUS de Regn. Ital. l. IV. in ej. Oper. T. II. et ed. med. 1732. pag. 280.

sciat, tam Duces, quam iudices, vel reliquus populus. Quod si in offensionem suam contra eandem legem fecerint, eidem legi, qua profitentur, ex constitutione Pontificis, et nostra subjacebunt b).

Magna inde orta est jurium confusio, adeo, ut jam jure Romano, jam lege Longobardica judicarentur, ut, quod in patre et filio, non idem in viro et conjugē observatum. i).

Inde Hincmarus Archiepiscop. Remens. de potestat. Reg. cap. 15. conqueritur, fraudem homines legibus facere, ad legem, unde lucrum sperari possit, prouti visum fuerit, confugere.

Adeone novae sunt hodie querelae, legibus fieri fraudem!

§. II.

DEMONSTRATUR VALOR IN GERMANIA.

In Italia jus Justinianicum semper viguit. Longe aliter se res habet in Gallia a), et Germania. In hac jus ante-

h) Integram eam confitit. vid. in T. I. P. II. Rer. Ital., cui cl. MURATORIUS omnes Lotharii leges commentario illustratas inseruit.

i) Exemplum vid. penes SIGON. de Regn. Ital. L. VIII. in ejus o-

per. ex edit. c. T. II. p. 477.

a) Ibi C. Theodof. valuit. BARONIUS lib. VI. Annal. ad a. 506. ALTESERRA Rer. Aquitan. l. 3. c. I-18. ARTHUR. DUCK lib. II. c. 5. per tot.

tejustinianeum in usu aliquo fuisse, probant ipsae veterum Nostrorum leges, testantur antiquae, Ripuariorum, et Bajuvariorum etc. Ubivis sapiunt jus Romanum antejustinianeum. Ita audit l. Ripuariorum tit. LXI. cap. 2. *Quodsi aliquid criminis admiserit, secundum legem Romanam judicetur b)*. Quotiescunque vero in hisce legibus antiquis lex Romana allegatur, subintelligitur jus antejustinianeum *c)*. Quo magis id cum BALUZIO ac CONRINGIO credam, est, quod in Marchulphi formulis *d)*, quae ex Carolingicis temporibus, ex parte vero jam ante conscriptae videntur, juris Romani fit frequentissime mentio, item in formulis Sirmondiacis, seu formulis veteribus *e)*. Deinde Gregorius Turonensis *f)*, Andarchium quemdam laudat *legis Theodosianae libris eruditum*, eaque de causa ad summos honoris gradus a Chlotarii I. filio, Güntrahamo evectum. Tertio quod Carolus M. Cod. Theo-

b) STEPH. BALUZ. l. c. T. I. pag. 45.

c) Conf. BALUZ. l. c. T. II. p. 995. seqq. praeprimis ad Capitul. Dagoberti Regis de ao. 630, licet HOFFMANN in hist. jur. l. i. c. 2. §. 13. not. b. BRUNQUELL in hist. jur. Rom. Germ. P. I. cap. 15. §. 32. KOPPIUS et SELCHO-

WIUS Dux quondam noster colendus alius opinionis sint.

d) BALUZ l. c. p. 371. seqq. et BIGNON. praefat. ad illas ibid. p. 895.

e) BALUZ l. c. p. 469. et BIGNON. not. ad eas ibid. p. 970.

f) L. IV. cap. 46.

Theodosianum in praefatione hujus libri confirmasse anno Regni XX. dicitur g).

Sed et per haec tempora magni illud Clerici habuerunt, quippe quibus hoc jus adeo favorabile concessum erat. Inde saepius in legibus antiquis: *ecclesia lege Romana vivit*, legimus. Quod quum ipsis adeo faveret, factum inde est, ut illud Clerici ubivis commendarent, et ad illud, uti in Capitularibus vidimus, ita et in canonibus conciliorum, eorumque canonum collectionibus provocarent h).

§. III.

MATHILDI JURIS NOSTRI DEBETUR RESTAURATIO.

Sed quid? si Mathildi renovati juris Romani laudem adscriberemus? Non ignoro, Irnerium ex lite, de asse agitata, juris Romani perlegendi occasionem sumfisse. Id vero, nisi ipsum exhortata fuisset Mathildis, uti non raro fieri assolet, fuisset relicturus, quippe eruditus Principum applausus atque exhortatio fieri solet incitamentum. Quod si ponderaveris, lector, huic Principi non omnem restaurati nostri juris laudem mecum denegabis. Constant nobis hac de re monumenta, eaque fide dignissima.

g) CONRING. l. c. p. m. 112. 7. p. 214.
 ARTHUR. DUCK de usu et au- h) HOFFMANN in hist. jur. L,
 storit. jur. Rom. L. II. cap. 4. §. I, cap. 2, §. 13. not. a.

fina. CONRADUS A LICHTENAU, Abbas Urspergensis, quum de Lothario facit verba, in fine addit a):

„Hujus temporibus Magister Gratianus canones et
 „decreta, quae variis libris erant dispersa, in unum
 „compilavit. Eisdem quoque temporibus Dominus
 „Wernerius libros legum, qui dudum neglecti fue-
 „rant, nec quisquam in eis studuerat, ad petitionem
 „Mathildae Comitissae renovavit; et secundum quod
 „olim a divae recordationis Imperatore Justiniano
 „compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi inter-
 „positis eos distinxit.”

Idem in historia Bononiensi affirmat SIGONIUS, dum ad annum MCII. scribit b): „Irnerius, Philosophiam Bono-
 „niae docens, Mathildae rogatu Pandectas interpretari
 „coepit, et primus glossas in eas scripsit.” Id a Sigonio scriptum esse, non est, quod dubites, dum ICTI Bono-
 „nienles ipsi testantur c).

§. IV.

REMOVENTUR DUBIA.

Objici potest alius locus Sigonii in lib. XI. de Regn.
 Ital.

a) In Cronic. p. m. 212.

b) In Op. P. III. ex edit. me-
 diol. p. 3.

c) CONRING. de O. I. G. c.
 21. p. 122.

Ital. *a*), ubi de Uspergenſi aſſerit: in eo hunc aperte falſum eſſe, dum contenderit, Irnerium Mathildis rogatu id muneris, juris nempe docendi, ſuſcepiffe, quippe longe ante Lotharium Imperantem e vita migraverit.

Irnerius verum, ipſo teſte Sigonio anno 1102. docere jura coepit; Mathildis autem circa annum 1115. mortua eſt. Congrua igitur ſunt tempora, et Mathildi exhortandi Irnerium ad jura docenda ſatis temporis ſuppetiit. Nec Sigonius argui poteſt, quod, uti eum arguit Nihufius, exſcripſerit Uspergenſem. Conferas loca Spho antecedente adducta, et quam vehementer differant, videbis.

Miror, SENCKENBERGIUM *b*), qui nominis excelleret claritudine, quem ob magnam, quae in eo eſt, ſapientiam, tanti, quanti fas eſt, aeſtumo, Nihufiana miſera argumenta; quod circa annum 1190. deceſſerit Irnerius, quippe quem jam ante annum 1160. deceſſiſſe, ipſi Bononienses docuerunt *c*). Irnerii non eſt nimis longa actas, omniaque quadrant, ne cum SENCKENBERGIO duos Irnerios ſtatuamus. Quod ſi liceret, quam facile foret, in explicanda re aliquantulum ardua, duos ponere. Non itaque hi ſunt nugivendiculi, venerande SENCKENBERGI, neque ſunt nugarum collectanea.

Inde

a) In op. T. II. p. 682.

b) In append. III. §. 27.

c) CONRING. l. c. cap. 21. p.

122.

Inde non necesse fuit Mathildi, abrogare, secundum quae vivebat, Longobardica, dum exhortaretur ad jura docenda Irnerium. Non igitur haec sunt nugarum collectanea.

Erroris heic accusat Uspergensem BRENCMANUS d). Sed ipsius ratio vacillat. Non enim tam diligens, tam sedulus rerum gestarum scrutator Uspergensis praesumi potest, sola aliorum narratione confisus. Neque Gratiani Magistri tempora in Lotharianum imperium accurate quadrant.

§. V.

OPINIONES COMMUNES DE LOTHARIO II. RECENSENTUR,
ET REFUTANTUR.

Refert in fine historiae Lotharii II. SIGONIUS a):

„Constans doctorum hominum monumentis est fama, Lotharium, ut ex uno jure, jure civili Romano post haec judicia fierent, lege sanxisset. Ante hoc tempus Italici certe alii Longobardica, alii Salica, alii Romana lege utebantur: in posterum autem omnes uni juri, unigue legi, reliquis abrogatis, nempe Romanae obtemperarunt: jusque civile publicis

d) Histor. ff. l. l. cap. 7. pag. 40.

a) L. XI. de Regn. Ital. in op. T. II. p. 682.

„blicis Italiae in Gymnasiis majore celebrari studio et
„diligentiore coli opera coeptum.“

En fontem, ex quo Jcti magni alias nominis deriva-
runt doctrinam, Lotharium jus Romanum introduxisse in
scholas. Voluit, Romanas leges pristinam habere aucto-
ritatem, easque ut postliminio redeuntes passim describi,
in scholis doceri, ac in judiciis observari, quod tabella
significabatur. Ita ego cum BALDUINO *b)* ratiocinor,
verum inde, earum legum oblatarum aequitatem statim
agnovisse, easque tractandas jussisse *c)*; ipsum velut alte-
rum Caesarem de nova juris methodo ac digestionem cogi-
tasse *d)*, et quae sunt ejus generis plura. In FORSTERO
e), CIRONIO *f)*, DUCKIO *g)*, GRAVINA *h)*, non
nisi sunt somnia.

§. VI.

REFELLITUR HAEC OPINIO.

Misera est argumentatio de fama ad rei certitudinem
CON-

b) Ita ratiocinatur BALDUI-
NUS in Proleg. jur. Civil.

c) PANCIROLLUS de clar. leg.
Interpret. l. II. c. 3. et 13. FRE-
HERUS in epist. dedicat. ante jus
Graeco-Roman. ANTHON. POS-
SEVIN, in Bibliothec. sel. cap. 17.

d) HUBERT. GIPHANIUS de
Justin. ad fin.

e) Hist. Jur. Rom. l. III. cap. 6.

f) Observat. ad jus canon. lib.
V. cap. 5.

g) De usu et auctor. jur. Rom.
l. I. cap. V. §. 14. p. 79.

h) de O. I. C. p. 206.

concludere. Nescio, quis Genius statim Lothario cognitionem legum Justinianearum inspiraverit; adeone incredibilis rerum fama, quae non magis veri, quam ficti pravi-que tenax est, eruditorum animos occupare potuit, ut in eo totum opinionum robur posuerint. Pudeat scientiarum gnaros, in rebus gestis argumentari adeo leviter.

Diu vero haec opinio fuit communis, donec acutissimus LINDENBROGIUS a) hoc commentum exhibilans, postulabat, sibi edictum Lotharii proferri. Post hunc CALLIXTUS b) adstruxit: leges Justinianeas non esse Lotharii jussu reductas, quum nullibi scriptore ejus rei faciat mentionem. A Nihusio impugnatus, masculum ac strenuum defensorem habuit CONRINGIUM c), qui Nihusium refellit argumentis invictissimis, dum docet, nullibi extare Lotharii hac de re constitutionem, nullum scriptorem, neque Lothario aequalem, neque recentiore de ea facere mentionem. Hunc infecutus BRENCMANNUS d), qui longe contrarium docuit, longe contrariis argumentis, omniaque haec argumenta tandem collegit LEYSERUS.

§. VII.

a) in praefat. ad C. leg. antejustinianar.

b) in epitom. Theol. Moral. p. 112.

c) de O. I. cap. 21.

d) in hist. ff. l. I. cap. 7.

§. VII.

INQUIRITUR IN TEMPUS, QUO INVALUIT JUS ROMANUM
IN GERMANIA.

Inquirendum jam venit, quo tempore jus Justinianeam in Germania invaluit. Id tempus accurate definiri nequit. In diversas longe partes abeunt eruditi.

LIMNAEUS *a*) juris Justiniani usum jam Carolingicis temporibus fuisse statuit. Fallitur vero egregie Limnaeus, recteque refutatus est ab HERTIO *b*), avo illo magno amici nostri suavissimi HERTII, qui Camerae Imperialis Procurator est, Giessensi olim procancellario, qui nominis consecutus est immortalitatem.

Alii JOACH. FRIDER. RHETIUS *c*), et JACOB. CAROL. SPENERUS *d*) seculum XIV. veluti juris Justiniani in Germania ponunt periodum; Seculum vero XV. CONRING *e*), SAMUEL PUFFENDORFF (sive Monzambano) *f*), CHRISTIANUS THOMASIUS *g*), GEORG. BEYE-

a) ad Capitulat. Caroli V. pag. 135.

b) de Consultat. legib. et judic. §. XI.

c) in meditat. ad Institut. juris diff. I. §. 17. p. 12.

d) in jur. publ. P. 3. l. 2. cap. 10. §. 9. lit. c.

e) l. c. cap. 32.

f) de statu imper. Germ. c. V. §. 13.

g) in notis ad Institut. I. I. tit. II. p. 11. et in delineat. histor. jur. §. 163. ubi academias fec. XIV. constitutas enarrat; sibi alio loco contradicit, dum in praefat. ad Not.

BEYERUS *b*), GOTTLIEB GERHARD TITIUS *i*), CASPARUS THEODOSIUS SUMMEMANNUS *k*), KULPISIUS *l*), SAM. LUCIUS *m*), quem refellit cel. RICCIUS *n*). Nihil certi de juris Romani in Germania invalescentis periodo statui posse, DATTIUS scribit *o*).

§. VIII.

JAM SEC. XII. VALUIT.

Demonstremus ex diplomatibus, jam antea, jam sec. XII. aliqualem juris Romani fuisse usum. Decretistarum enim et Legistarum eo jam seculo magnam fuisse in aulis existimationem, elucescit ex exemplo, quod Friderico I. Imperatore profert ARNOLDUS LUBECENSIS *a*). Capitulum Trevirense, dum Metropolis vacaret, anno 1179. in eligendo Archiepiscopo in duas partes it; eligunt scilicet Volcmarum et Rudolphum: illum prius pars capituli major, hunc posterius pars infirmior. Ille, schismate
oborto,

Not. singul. Institut. et ff. titul. §. 9. Sec. XV. esse affirmat: Conciliavit eum RICCIUS §. 6.

h) in Del. ff. tit. de O. I. §. 376. seqq.

i) in jur. Privat. German. l. I. cap. 5. §. 21.

k) ad ff. p. 125.

l) in diss. epist. de German. Leg.

veter. ac Romani juris in Republica nostra origine §. 47.

m) in animadvers. succinctis cap. 2. §. 12. p. 24. et cap. 3. §. 1. *n*) l. c. §. 10. seqq.

o) de pace publ. l. 4. cap. 1. n. 117.

a) in hist. Sclavica l. 3. cap. 10. n. 5. seqq. ex edit. Bangerti.

B 3

oborto, ad sedem apostolicam, hic ad Imperatorem provocat: hic igitur Romam a Pontifice Romano vocatur peremptorie.

“Quod Imperator audiens, Lubecensis inquit: non „parum aegre ferebat: ipsum tamen (sc. Rudolphum); „ne contumax videretur, ad audientiam venire, hor- „tatus est, mittens cum illo duos Decretistas et Legi- „stas; Decretistas quidem, ut pro Rudolpho essent „justitia canonum; Legistas vero, ut pro parte sua „starent jure legum. Quumque ad iudicium ventum „fuisse, et ex utraque parte plurimum fuisse allega- „tum, nullo dato sine, Rudolphus ad Imperatorem „revertitur, Volcmaro cum apostolico remanente.”

Animadvertas, Lector suavissime, neutrum esse electum, quum suum cuique allegatum jus firmiora prae altero argumenta habere videretur. *Magistrum* vero BERTHOLDUM, cui inter animi bona, et haec tribuit, quod *decretorum, legumque industria* peritus fuerit, narrat ANONYMUS *b)*. Denique Balduinum, Archiepiscopum Trevirensem, legum, sc. Romanarum Canonumque peritos in suo ministerio habuisse constat ex auctore ejus rerum gesta-

b) in hist. Archiepiscop. Bremenf. ad ann. 1179. in LINDENBROGII scriptoribus Rer. Germ.

ex edit. FABRICII de a. 1706. pag. 94.

gestarum l. 1. cap. 12. Quid? Nonne mecum ex locis adductis colliges, eos Legistas maximopere jus suum commendasse principibus, adeo, ut jam tunc in controversiis decidendis adhibitum sit? Probatne hanc meam conjecturam locus ille: *ex utraque parte plurimum fuisset allegatum?*

Extant hujus Seculi monumenta, quae id probant.

Arnoldus Archi-episcopus anno 1181. donat monasterio praedium, quoddam *Langscheid*, ab omni advocatiae jure liberum, inque donationis instrumento dicit: *Quumque decem annis sine ulla interruptione quietis in nostro usu et dominio idem alodium libere, ut proprium possedissemus* etc. c). Praescriptionem juris Romani, quae decem annis absolvitur, heic indigitare Archi-episcopum liquet, quum Germanica 30. annos desideret, neque ad titulum attendat.

Plura, quae huc collimant, collegerunt RICCIARDUS d), et magni nominis DREYERUS e), qui adeo ad annum 1130. retrocessit.

§. IX.

c) HONTHEIM in historia Trevirenf. T. I. n. 424. p. 611.

d) de usu juris Feudalis Longobardici,

e) de usu genuino juris Anglo-Saxonici in Cimbrico p. 27.

PROFERUNTUR DOCUMENTA EX SEC. XIII.

Chunegundis, Comitissa de Wasserburg a. 1749. d. IV. Nonar. Februar. Ecclesiam cathedralem Frisingensem praediorum suorum in Austria sc. Ragz, Wikartslage, Heidenrichestein, et Lindestein cum omnibus pertinentiis heredem institutura, ad juris Justiniani normam adornat exacte. En verba quaedam: „Universorum notitiae
 „cupio declarare, quod praesubscripta mearum dispositio-
 „nem rerum jure testamentario volens ordinare, hujus rei
 „gratia subnotatos in testimonium utile duxi advocare.
 „Praeterea dicti C. venerabilis Episcopi, sc. Ecclesiae Fri-
 „singensis Chunradi fidei committo, ut usum fructum
 „praediorum Degemperge et Pirgen cum suis attinentiis,
 „et insuper sexaginta librarum Ratisponensis monete addi-
 „tuum rerum *ex donatione propter nuptias* obvenientium
 „prioris matrimonii mei dulcissimo marito, penes me be-
 „ne merito, Chonrado Comiti de Wazzerburg tantum in
 „omne vitae suae tempus derelinquat etc.

Denique addit: „Sane certa, quod hec mei ordina-
 „tio *per querelam inofficiosi testamenti* jure civili nullatenus
 „expugnetur, sed quod contra meas tabulas testameta-
 „rias nulli bonorum possessio jure pretorio tribuatur, cum
 „nemo sit superstitum, qui vel isto, vel illo jure ad eva-
 „cuandas presentium vires admittatur.”

Quod

Quod magis miror, est, quod jam tunc temporis huic testamenti factioni qui interfuerunt testes, rogati sollemni ritu ad normam juris Justiniani subscripterint *a*).

Sole clarius inde patet, jus Justinianicum jam circa medium Sec. XIII. in Episcopatu Frisingensi in usu fuisse.

Vide quoque in litteris, quibus Praesul Wirtsburgensis Mangoldus anno 1295. d. 24. Aprilis oppidum *Ochsenfurth* vendit capitulo cathedrali *b*), haec verba: "*cum dicto oppido annexum* fuit exercitium iudicii temporalis tam meri, quam mixti imperii, quod centena vulgariter nominatur." Heic et Romani aliquid apparet. Nam centena mixtum ac merum imperium significari dicitur *c*).

Protulit nobis Illustris olim Litteratorum Universitatis Fridericianae Cancellarius JOACH. PETR. DE LUDEWIG *d*) documentum, quo Albertus I. Imperator Norimbergae d. IV. Non. Decembr. 1298. pacta dotalia inter sortorem *Hermanni* Marchionis Brandenburgici *Juttam*, et
Ducem

a) integrum testamentum vid. in CAROLI MEICHELBECK historia Frisingensi T. II. §. 7. pag. 32. et 33.

b) LAUR. FRIESENS historia Episcop. Herbypolens. in LUDE-

WIGII scriptoribus Episc. Herbypolens. p. 597. Frft. 1713.

c) RICCIUS l. c. §. 14.

d) in Reliq. MStor. T. X. pag. 31. seqq.

Ducem Saxoniae Rudolphum confirmat, in quo multa occurrunt, quae jus Romanum haud dubie sapiunt: e. g. Hermannus Juttam filiam suam *sollemni stipulatione interveniente* Rudolpho, Duci Saxoniae in matrimonium, et *dotis nomine* castra *Beltriz et Dominitz* cum oppido ibidem dat. Sponsus vero in dotis compensationem sponsae, *in donationem propter nuptias* Dominium in *Bren* promittit.

Denique etiam in conventionem inter Albertum Imperatorem, et Philippum Pulcrum, Galliae Regem, inita anno 1299. mense Augusti e), vi cujus Philippi Soror Blanca, Alberti filio primogenito Rudolpho nuptura est, leges, dotalitium, sc. comitatus Alsaciae, et terram de Fribourg Lausan Blancae ab Alberto constitutum, donationem propter nuptias nominari. Ita et dicitur in assecuratione foederis hujus, cum Rege Galliae. initi, facta d. 8. Decembr. ejusdem anni f). In utroque non minus videmus: juramenta praestare oportuisse *Procuratorem* Blancae *pro ea sollemniter stipulantem*.

Jam eis temporibus in terris, ad mare Balthicum sitis, in usu fuisse quodammodo jus Romanum, sunt, quae probant, diplomata. De anno 1290. exstat Diploma in Pomerania, in quo juris canonici, civilis et Vasallagii fit mentio g).

§. X.

e) LUNIGS Reichsarchiv T. VI.
Part. Spec. Contin. I. p. 559.

f) LUNIG I. c. p. 6.

g) PHIL. BALTHAS. GERDESIUS de norma judicandi leges feudales in Germania p. 25.

§. X.

Hoc Saeculo in Diplomatum leguntur ubivis renunciationes exceptionum, quas jus civile praebet. Legimus in litteris venditionis, quam anno 1276. Duces Slavorum et Episcopus Caminiensis faciunt, hanc insertam renunciationis formulam: "Renunciatur etiam exceptioni „non numeratae pecuniae, non solutae, deceptionum ultra dimidium justii pretii, beneficio minoris aetatis, doli „dantis contractui, vel qui incidit in contractum, et „omni beneficio competenti de consuetudine, seu de jure „canonico vel civili, per quod nostra venditio valeat infirmari a)."

Omnes has renunciationes exceptionum, quae alias contractum, non rite initum tollunt, ex jure Justiniano esse desumptas, quilibet, qui, ut ita dicam, primis labris degustaverit jus illud aequissimum, sapientissimumque videre poterit.

Legimus in SCHANNATIO b) documentum *Friderici* Episcopi Wormatiensis, quo in favorem civium Wormatiensium renunciavit *alimentae simpliciter*, et quod nunquam pro ipsa alimenta dictis civibus vel aliis actionem movebit

a) MART. RANGONIS Pome-
ran, Diplom. p. 265.

b) in Cod. Prob. Hist. Episcop.
Wormat, p. 140.

vebit *canonicam vel civilem*. Episcopum subinde intellexisse eas actiones ex jure Romano et Canonico, quae competunt, nemo dubitat. Bertholdus ejusque filii de *Ifferstete* anno 1282. donationem *Conventui in Capelndorf* faciunt, *renunciantes omni impetitioni, actioni, deceptioni, fictioni, ac omni juris auxilio, Canonici vel Civilis c).*

In litteris Reversalibus Comitis Saynensis *Engelberri*, in divisione fraterna a. 1294. conscriptis legimus renunciationis formulam, homini harum rerum studioso omni animi attentione legendam: „Renunciamus insuper, inquit, „exceptioni doli, metus causa, et in factum, beneficio „restitutionis in integrum, non obstante quadraginta annorum, aut cujuscunque temporis praescriptione, constitutioni de duabus diaetis, et omni suffragio juris, legum, Canonum, consuetudinum, et statutorum auxilio, omnibusque defensionibus, exceptionibus, appellationibus, et earum persecutionibus, omnique actioni, „et querelae, quibus contra praemissa, vel aliquod praemissorum venire, facere, vel attentare possemus, vel in „aliquo adjuvari *d).*”

§. XI.

e) MENCKENII Script. Rer. Germ. T. I. n. 41. p. 697.

d) GE. MELCH, DE LUDOLFF Introd. Jur. Primogen. in Fasc. VIII. append. ex edit. III. p. 66.

§. XI.

PROFERUNTUR PORRO EX SEC. XIV.

Majora incrementa capit' Sec. XIV. juris Romani valor. Proferamus bona cum Lectorum venia aliquot hujus Seculi exempla, quum nobis, qui multis defunt, ad manus fuerunt, dum haec collegimus, ex egregia Bibliotheca Göttingensi, scriptores harum rerum locupletissimi.

Sifridus Episcopus Hildesheimensis renuntiat a. 1308. prid. Non. Augusti juri quaesito in decimas ecclesiae Gandersheimensis his verbis: "*Sifridus* D. G. Hildesheimensis „ecclesiae Episcopus - - - instructi fuimus sufficienter, „quod dictum monasterium hujus modi decimas nec vi, „nec clam, nec precario, sed bona fide, et justo titulo „possedisset a tempore, cujus memoria non exstabat, et „quod pre decessores nostri, et nos in recompensam decimarum pro servimine et censu quosdam redditus, qui vulgariter dicuntur *FEGETLOSINGHE*, percepimus, et „quibusdam militaribus in feodo contulimus ab antiquo, „unde diligenti deliberatione et tractatu prehabitis de juri debito, quod predicto monasterio ex possessione ac „praescriptione diutina competebat, ex communi consensu nostri capituli renunciavimus, et renunciamus per „presentes omni actioni, impetitioni, repetitioni, nec „non beneficio, tam canonici, quam civilis, quod nobis

„ac successoribus nostris in repetitione decimarum hujus-
 „modi ad presens vel in futurum possit competere quoquo
 „modo a).”

Ex Henrici VII. Imperatoris diplomate, quo Bertholdum comitem ante Hennebergensem, Francofurti d. 8. Kal. Augusti anno 1310. ad dignitatem et honores principis imperii evehit, huc spectant verba omnino animadvertenda: “conferimus eidem Bertholdo ac suis haeredibus
 „omnia jura principum, tam in ingressu, quam in egressu
 „su ad imperialem deliberationem, in sententiis conveniendis, dictandis, pronunciandis in jure civili et plebiscito, quod vulgo dicitur, Land-Recht b).

Gerdrudis, uxor Udalrici de Kobenstete militis d. X. Kal. Junii MCCXII. vendebat unam curiam Erfordiae pro 36. Denariorum Erfordenfium, ipsi a marito nomine dotulitii assignatam, his verbis: “juravi ad Sancta Sanctorum
 „me nunquam velle repetere nec per me, nec per alium,
 „nec implorare beneficium Legis Vellejane, quae in favorem mulierum est introducta c).”

In-

a) JOA. CHRIST. HARENBERGII Histor. Eccles. Gandershemens. Diplom. p. 798. Hannov. 1734, fol.

b) MEIBOM. Script. Rer. Germ. T. III. p. 209.

c) MENCKENII Script. Rer. Germ. T. I. p. 636. n. 7.

Incongrua, fateor, est legis Vellejanae, in mulierum fide jubentium favorem latae, venditioni accommodatio: verum ejus renunciatio, qualis fit, abunde, me judice, testatur de juris Romani usu.

Denique in privilegio, quod de omnibus bonis, et iudicio sanguinis in villa Weyfeze monasterio Petri et Pauli Erford, tribuit prid. Id. Januar. 1316. Hermannus Comes de Gleichen, renunciat omni juris *beneficio, legis et canonis, et generaliter omnibus ac singulis exceptionibus, seu defensionibus, quae praefatam appropriationem annihilare possent d).*

In instrumento, quo confirmat venditionem mansorum, ibi definatorum a Gunthero de Kongesse monasterio Vallis St. Georgii Cist. Ordin. factam legimus haec verba: *ipsa mater (sc. venditoris) juramento corporali praestito renuncians, eo, quod eadem bona propter nuptias pro dote deputata sibi fuerint, et donata, omni jure canonico et civili, beneficio restitutionis in integrum, exceptioni non numerate vel non solute pecuniae, et generaliter omnibus, quibus contractus hujus modi posset in posterum aliquo modo vitari e).*

Ex literis infeudationis, quibus Waldemar II. Rex
Da-

d) MENCKEN. l. c. T. I. pag. 545. n. 20. e) *Idem* l. c. p. 546. n. 22.

Daniae Ducatum Juttiae confert in Gerhardum, ex exceptionibus juris civilis et canonici patet, tunc temporis jam ibi in Dania fuisse juris Justiniani usum.

In donatione Capellae St. Nicolai prope leprotorium in Hallis, uti inscriptio dicit a. 1339. prid. Non. Septembr. conscripta vidimus haec verba: Volumus etiam nos datores supradicti in praemissis omnibus et singulis gaudere omni jure canonico vel civili, statutis editis vel edendis, consuetudinibus generalibus et specialibus privilegiis quibuslibet extra corpus vel corpore juris clausis, prout nobis ad observantiam et robur praedictorum omnium, et quorumlibet eorumdem quomodo libet suffragari f).

Constat, ambos Duces Saxo-Lauenburgicos, *Albertum* atque *Ericum* a. 1359. festo palmarum pro nonies millium septingentarum marcarum, et triginta septem marcarum cum dimidio, denariorum monetae Lubecensis sedecim aureos Lubecenses pro decem marcis denariorum computando oppidum Möllen Lubecensibus, adjecto pacto de retrovendendo, vendidisse, in cujus venditionis tabula renunciant *exceptioni aureorum non solutorum, non habitorum, non receptorum, non numeratorum, et non ponderatorum, doli, et in factum actioni ac deceptioni ultra dimi-*

f) MENCKEN, l. c. p. 429. n. 53.

midium, justi pretii, et omni alii juris auxilio, tam canonici, quam civilis. Et si plus valeat dictum oppidum Molne cum suis pertinentiis supradictis venditum dicto pretio, nos ea, quae dicitur, inter vivos donatione donavimus emtoribus praelibatis g).

Liceat mihi unum adhuc exemplum, patriam nostram proprie concernens, proferre ex litteris obligationis, quibus *Henricus et Godfridus* fratres de Bülow ecclesiae Bützoviensi, ubi jam efflorescit *Fridericiana Litteratorum Universitas*, 1382. die *Mariae Magdalenae* 30. marcarum *Lubecensium* dederunt, et quas reperimus in *PFEFFINGERO h)*. *Renunciantes expresse omni juris canonici et civilis auxilio et beneficio, editi vel edendi etc.*

De *Magdeburgo* etiam constat, *jus Romanum abbreviatum, Saxonica lingua conscriptum ad decidenda litigia adhibitum fuisse.*

Magistratus urbis, inquit AENEAS SYLVIUS i), dum de Magdeburgo facit verba: jus civile Romanum abbreviatum, et Saxoniae linguae conscriptum non sine reverentia custodit: quod Caroli M. auctoritate firmatum tradunt,

g) *LUNIGII Reichsarchiv Part. Spec. Cont. II. Abth. IV. Absatz XI. Sachsenlaenburg p. 342. seqq.*

h) *in hist. Brunsvico-Lüneb. T. II. p. 276.*

i) *cap. 24. Descriptionis Europ.*

dunt, eoque in decisione caussarum circumvicinae gentes recurrunt. Magna et venerabilis earum legum auctoritas habetur.

Haec sunt documenta, quae prae aliis digna, ut producerentur, judicavimus. Magnam renunciationum juris Romani et Canonici sec. XIII. et XIV. obvenientium in diplomatibus molem quum jam viri apprime docti collegerint k), Lectorem, earum legendarum cupidum eo delegamus.

Haec omnia jus Romanum receptum esse, probare statuit SENCKENBERGIUS l), *auxilium juris Canonici et Civilis* saepe denotare in diplomatibus judicia ecclesiastica et secularia.

Non me poeniteret ejusdem opinionis esse: sed innumerae sunt aliarum renunciationum formulae, quae juris Justiniani usum aperte produnt, neque sunt, uti *Excell.* SENCKENBERGIUS putat, a *Notario incrustatae*. Quis enim quaeso concederet, inferi instrumento, res sibi plane incognitas. Concedo GEBAUERO m), quo duce nos elegantiora jurisprudentiae hausimus, quod in charta

k) STRUV. in Hist. jur. p. 351.
Cel. STRUBEN Nebenstunden T.
VI. p. 15. seqq.

dum jurisprud. de recept. juris
Romani §. 421.

m) in vita Imperatoris Richardi p. 443.

l) In append. III, ad metho-

charta Ludovici IV. pro Hennebergiis, *jus civile et plebiscitum*, illud statuta (Stadtrecht) hoc Landrecht, gehegtes Recht, significare. Concedo id lubenter, sed vel sexcenta documenta restant, quae juris Romani usum jam tunc temporis probant. Veniam, eximie Senckenbergi, peto, si Tibi ante tempora Rudolphi I. in causis civilibus juris Romani nihil apud nos fuisse, statuenti, non assentiam.

§. XII.

ACCRESKIT VALOR JURIS ROMANI, ACADEMIIS INSTITUTIS.

In legibus Imperii tam publicis quam privatis ubique jus Romanum insertum leges. Tit. XXIV. Aureae Bullae a Carolo IV. a. 1356. conditae, ex l. 5. seqq. C. ad L. Majest. est depromptus. Juris Romani rationem, fateor, heic male applicatam esse ad statum nostrum, quum vero hoc loco, de eo quod vere factum est, quaestio sit, mittimus de eo, quod melius fieri potuisset, quaestionem. Speculum Saxonicum et Suevicum si evolveris, videbis, integros Sphos, integra capita ex jure Romano desumpta esse a). Juris Romani plena sunt statuta, circa hoc et sequentia secula condita.

Majora sumit incrementa, academiis in Germania constitutis, ipsisque privilegio jura docendi instructis;

auge-

a) Srauv. l. c. p. 489.

augetur valor Sec. XV. Doctoris honoribus et dignitatibus ornandi, jure, academiis concessio adeo, ut Sigismundus Imperator in Concilio Constant. 1416. *b)* largiretur Doctoribus Licentiatisque Summa privilegia.

SECTIO II.

DE

NON FACTA JURIS ROMANI RECEPTIONE.

§. XIII.

AN RECEPTUM SIT?

De juris Justiniani receptione in Germania qui scripserunt, Doctorum numerus ingens est, de periodo justae receptionis autem toto inter se coelo differunt. Nescio, unde hic tantus de re dissensus juris peritorum, non omnia, quae legunt considerare adfuetorum oriatur. Quod si enim constaret de ipsa hujus juris receptione, nonne quoque de tempore quo facta sit constare deberet? Juris Justiniani usum, jam Carolingicorum tempore obtinuisse statuit LIMNAEUS *a)*.

Si

b) Concil. Constant. cap. VII. *a)* ad Capitul. Caroli V. pag. S. 4. in GOLDASTI Reichs-sagung 735. T. II, p. 93. seqq.

Si Limnaeus de Capitularibus ad Italos directis loquitur, me habet omnino consentientem; Sin vero de Capitularibus ad Germanos directis, caute heic procedendum est.

Valuit jus Romanum neque Justinianeum, sed Theodosianum; prius ignorant omnia historiae monumenta, probant posterius, probant leges expressae, quae confirmarunt codicem Theodosianum. Confundit igitur Limnaeus Italiam cum Germania, contrarium, uti §. XI. ostendimus, edocti sumus a NICOLAEO HERTIO b).

§. XIV.

AN A LOTHARIO II.?

Lothario II. alii, juris nostri receptionem, uti in scholas, ita et in fora tribuunt, iidem, quos jam §. V. citavimus scriptores, iisdemque argumentis usi.

Unicum illud argumentum, quo nituntur, hoc loco examinandum venit. Provocant ad edictum quoddam publicum, quo Lotharium, dicunt, confirmasse jus Romanum, sublevantes hanc suam opinionem ex loco quodam Responsi Doctorum Bononiensium, ubi mentionem faciunt *legis cujusdam conditae per Lotharium*. Verum hoc tale figmentum est, quale illud de reductione in scholas.

Non

b) de Consultat. legib. et judic. §. XI.

Non prodixerunt Doctores Bononienses hanc Lotharii constitutionem, qui alias tam tumide ampullas, et sesquipedalia verba projiciunt.

“Omnia patriae monumenta, inquit, curiose per-
„lustravimus, omnia veterum juris interpretum scripta ac
„edita Odofredi vel maxime qui praeceptores Irnerio co-
„aevos audivit, assidue obvolvimus; solum tandem anna-
„lium Italicorum ac patriae vomere laboris invertimus.”

Sed si exstet Lotharii constitutio, cur illam quaeso non prodixerunt hi homines, qui laboris vomere, agriculturalum instar, annalium solum perverterunt.

In Calendario, cunctas constitutiones recensente, nihil de constitutione Lotharii, qua jus civile in imperio vim legis habere sanxerit, neque ipsi Bononienses quidquam, consulti a NIVUSIO, hac de re reperire potuerunt a). Ego illam in Dodechino, Helmoldo, Alberto Stadenfi, et Ottone Frisingensi, qui Lothario coetanei, dum geminam Lotharii expeditionem in Italiam enarrarunt, non neglecturi eam fuissent, frustra quaesivi, neque ego illam vidi in Sigonio, qui alias multa de Lothario II. praedicat. Recentiores, *Baronius*, *Caspinianus*, et *Joannes*

a) CONRING. l. c. p. 381.

annes Sleidanus, ad quos provocari solet, nihil momenti afferunt. Fides autem omnis historica vacillat, nisi suffulta documentis.

Putidum igitur commentum est, Lotharium ceteris legibus abrogatis, jus civile recepisse. Ante Lotharium frequentissimus juris Romani fuit usus, atque secundum illud in foris pronunciatum *b*), durarunt post eum legum electiones *c*). Deinde et statuta Sec. XIII. publicata, juri civili praeferebantur *d*).

Lex porro in Lothario expressa est, qua, legem Romanam, nec Longobardicis nec moribus praevalere dicitur *e*). In subsidium itaque adhibebatur velut jus Commune, ad quod neque Lotharii expressa, neque tacita receptione opus erat. Fabula de ff. in Arnolphi libro repertis, quae forte ab omni aevo Pisis fuere. Ecquid haec ad constitutionem Lotharii faciunt?

Ex haecenus dictis elucet, falsa omnia, et documentorum fide destituta esse, quae narrantur de jure, per constitutionem Lotharii in scholas et fora introducto.

Scripto-

b) SENCKENBERG l. c. append. III. §. 20. et 21.

c) MURATOR, T. II. Antiqu. Italic. p. 117.

d) *Idem* l. c. p. 282. et 284. seqq.

e) 2 Feud. L.

Scriptoribus in §. VI. adductis adjungas, si lubet, ADAMUM RUPERTUM *f*), et HENRICUM LYNCKIUM *g*).

§. XV.

NON FRIDERICO I. ADSCRIBI POTEST.

Sunt, qui Imperatori Friderico I. receptionem hujus juris tribuunt, ex eo, quod in comitiis Roncaliensibus jura Romana professus fuerit, et quod *aurb. Habita C. ne filius pro patre*, in studiosorum favorem Codici inseri jussit. Probant hi loci, quod auxerit, promoveritque juris Romani auctoritatem. Ratio in promptu est, quo collapsam in Italia pristinam imperatoriam dignitatem restitueret, quippe quam Doctores extollere, propugnareque studebant. Non probant vero, receptum esse a Friderico jus Romanum. Neque recipere illud, abrogareque suas Italicae leges potuisset, si voluisset, Fridericus. Pacta publica non sinebant *a*), omnes cuique civitati semel electas leges, consuetudinesque salvas fore promisit *b*); eaeque omnes juri civili praeferebantur. Haud vero dubium est, robur ex favore Imperatoris sumissee jus Romanum. Neque

f) ad BESOLDI Synopf. p. 561.

Radevic. l. II. cap. 3.

g) de jur. Justinian. auctorit. diff. I.

b) MURATORIUS Antiquit. Ital. T. IV. de foederibus civitat.

a) Vid. oratio Friderici apud

p. 291. seqq.

que in alium sensum accipi potest effatum Imperatoris c):
 „Nostis, quod jura civilia nostris beneficiis in summum
 „profecta, firmata, ac moribus utentium approbata, satis
 „habeant roboris.”

§. XVI.

RECENSENTUR IN HOC, ET SEQUENTIBUS SPHIS ALII
 SCRIPTORES.

Seculum XIV. receptionis juris Romani periodum po-
 nunt JOA. FRIDER. RHETIUS d), et qui eum hac in re
 secutus est JACOB. CAROL. SPENERUS e), adeo, ut eo
 tempore in Academiis recens fundatis magno cum ardore
 doceri coeperit, in simul in fora fuerit receptum.

§. XVII.

Seculum XV. esse, quocum Camerae judicio imperia-
 li receptum sit, statuunt CONRING a), et qui eum secu-
 ti sunt, SAMUEL DE PUFFENDORF b), qui verbotenus
 illum exscripsit, ut ne quidem dicta Conringii examinare
 visus

e) RADEVICUS in vita ejus cap. 10. § 9. lit. c.
 1. II. cap. 5.

a) 1. c. cap. 32. et 33. p. 205.
 feqq.
 d) in meditat. ad Institut. Jur. Diff. I. §. 17. §. 12.

b) de statu imperii Germanici
 cap. V. §. 13.

e) in Jur. Publ. Part. III. L. II. cap. V. §. 13.

visus sit. CHRISTIANUS THOMASIIUS *c*), qui, dum loco infra citat. §. 163. academias Sec. XIV. fundatas enarrat, simul cum earum fundatione jus Romanum in Germaniae fora esse introductum, ejusque receptionem peractam concedat necesse est. Ita *Thomasmum* cum *Thomasso* conciliavit RICCIUS *d*). *Thomassi* vero auditor, deinde Professor Vitembergensis, GEORG. BEYERUS, veluti in Magistri verba jurans, idem statuit *e*). KULPISIUS, sive CONRADUS SINCERUS *f*) putat, in eo peritiores omnes convenire, forenses Justiniani juris usum publicum sec. XV. in Germaniam inductum esse, temporibusque, constitutam Cameram Imperialem, proxime antecedentibus, non alium juris Romani usum fuisse, quam privatum, subsidiarium, instrumentalem, partiarium. Non miror, Kulpisium, si ita, post habitis priorum Seculorum diplomatibus, ratiocinetur, et concludere potuisse sub voce *juris communis* (der gemeinen Rechte) cujus in imperii legibus saepe fit mentio, sola jura saxonica subintelligi, et suevica et provincialia. Non omnes peritiores, bone Kulpisi, hac in re tecum conveniunt. Constat enim, sub
jure

c) in Del. hist. jur. §. 169. et in Not. ad Singul. I. et ff. titulos I. I. tit. 2. p. 11.

d) l. c. §. 6.

e) in Del. ff. tit. de O. I. §. 376, seqq.

f) in diss. epist. de Germanicarum leg. veterum ac Romani juris in Republ. nostra origine et auctoritate adnexa THOMASII not. ad ff. et I. tit. §. 77. pag. 83. et 84.

jure communi (gemeinem Rechte) subintelligi jus Romanum, quippe quod ex eo liquet, quod primum juri patrio et consuetudinario opponantur, secundo communia et scripta jura Caesarea jungantur g), tum seculo ante constitutam Cameram imperialem tertio jam celebrari jus Romanum; neque ego capio, quid sibi velit *usus instrumentalis, partiaris*. GOTTL. GERH. TITIVS h), CASP. THEODOS. SUMMERMANNUS i) provocantes ad Conringium cum scholis seculo XV. investum esse; SAMUEL LUCIUS k) sec. XV. sine omni distinctione ponit, cui vero studio contradixit *liber Baro BACHOW AB ECHT l)*.

Miror acutissimum BRUNNQUELLUM, quum in hist. sua P. 3. M. 2. cap. 10. §. 22. jam ante conditam cameram imperialem juris Romani partialem usum et instrumentalem fuisse dixisset, l. c. §. 23. Maximiliano ejus receptionem adscripsisse, quippe qui assessores hujus supremi imperii iudicii

g) DATTIUS de pace publica l. IV. cap. I. n. 117. ERNEST. JOACH. DE WESTPHAL Diff. de juris Rom. indole et obligandi diversa ratione ac dignitat. in foro Germ. C. II. §. 5.

h) in jure privat. Rom. Germ. lib. I. cap. 5. §. 21.

i) in Prol. ff. lib. I. tit. 4. §. 68. pag. 125.

k) in animadvers. succinct.

l) in exercitat. de justitia praescriptionis circa bona sub pacto de retrovendendo alienata in controversia illustri inter Duces Saxoniae, et Albertum Fuldensem de Lichtenbergenfi et Salzburgenfi agitata.

dicii jurium peritos promotosque, judicem et Assessores
secundum jus Romanum judicare voluit.

§. XVIII.

RATIONES, PRAESERTIM CONRINGII ET PUFFENDORFFII
EXAMINANTUR.

Veniam peto, si rationes, quibus opinionem super-
struxerunt Juris Consulti, quos ob insignem eruditionem
ea, quae tantis nominibus debetur, reverentia examine-
mus, non arrogantia, aut dissentiendi pruritu, aut invi-
dia, ut de tantorum Virorum laude aliquid detrahamus,
sed solo veri amore ducti.

Ad CONRINGIUM quod attinet, miror, Virum il-
lum vastissimae lectionis, eruditionis, ac acutissimi inge-
nii, tanti momenti rem tam leviter tractasse, neque prio-
rum seculorum monumenta digna, quae evolveret, in-
spiceret, perlustraret, judicasse. Contendit provocando
ad LEHMANNUM ^{a)} ante annum Seculi XV. nonagesi-
mum quintum nullo comitorum decreto jus illud rece-
ptum esse. Lehmanni errorem refellit, et ipse in alium,
a Maximiliano jus Romanum receptum esse, incidit. Ubi
LEHMANNUS vidit decretum illud, quo sub constitutio-
ne judicii cameralis abrogatae sunt leges, consuetudines-
que

a) l. c.

que nostrae. Fieri potuit, ut in archivo Spirensi formulam judici et assessoribus Cameralibus 1495. praescriptam viderit *b*). Num inde fluit juris Romani receptio? Ubi Lehmanno haeret aureum illud diploma, quo receptum est jus Romanum. Nullibi exstat monumentum, nullibi constitutio, quae probare posset receptionem LEHMANNUS aut CONRINGIUS a Maximiliano factam. At exempla, quae ex jure Romano decisa esse dicuntur, protulit CONRINGIUS *c*). Haec exempla et ego legi, neque probant juris Romani receptionem, sed, cum accuratius ea perpenderem, contentio DATTIO *d*), ea non ad jura Romana pertinere, sed ad causas imperii feudales, quae ex jure feudali, Germanis proprio per dominum feudi ac pares curiae; nach deutschen Rechts Gewohnheit; terminabantur.

At vero Maximilianus, inquit, judicem et assessores Camerae secundum jus Romanum judicare jussit. Jussit, concedo, ita vero sanxit, ut productae leges provinciales aut probatae consuetudines praeferantur, his autem deficientibus secundum illud judicarent. Quis inde eruet receptionem? Longe aliter sensisse Maximilianum demonstrabimus §. XXVIII.

Jus,

b) DATTIUS ita conjicit de pace publ. l. IV. cap. l. m. 3.

c) l. c. cap. 83.

d) l. c. l. IV. cap. l. n. 125.

Jus, quod vi sua obligaret, recipere non necesse fuit. Sin vero receptum fuisset, non aliter, ac cum unanimi statuim imperii consensu recipi potuisse, de quo constare deberet monumentum. Nunquam illud factum est, nusquam igitur documentum extare potest.

§. XIX.

Videamus, an cum Scholis, uti **CONRINGIUS** putat, Seculo XV. jus Romanum introductum fuerit. **CONRINGIUM** jam **RHETIUS** l. c. refutavit, ipse vero errat, secumque in errorem inducit **SPENERUM**.

Seculo XIV. Litteratorum Universitates, Viennensis sc., Erfordensis, Heidelbergensis *a)* sunt institutae, earumque professoribus data, jura Romana docendi, privilegia. Quod factum, fateor, scioque; sed quis inde, quaeso, nisi, qui coeco assensu omnia a Doctoribus dicta, uti **Beyerus**, ruminatur, primum juris nostri valorem deducet. Probatum inde, tunc primum privilegia jura Romana docendi data esse, idque tunc temporis primum in academiis nostris doceri coepisse.

Antea enim doceri non potuit, neque dari privilegia potuerunt, quippe academiis nondum institutis.

Ex

a) **BRUNQUELL**, l. c. P. 3. m. 2. cap. 10. §. 20. ibique citati Scriptores.

Ex §pho VIII. tractationis nostrae ad oculum cuiilibet, qui historiae, diplomatumque fidem agnoscit, patebit, jam Seculo academiarum fundationem antecedente adhibi- tum fuisse jus Romanum. Hic sibi persuadet, jam Seculo XII. in usu fuisse. Seculis anterioribus quin jam docu- menta possint reperiri, quibus probetur juris Romani va- lor, nullus ego dubito. Sola haec narratio satis convin- cet erroris non levis Doctores, qui statuunt aliter.

§. XX.

NEQUE IMMIXTIO JURIS ROMANI IN LEGES PATRIAS RE- CEPTIONEM PROBAT.

Aliud, quo probari posse contendunt juris Romani receptionem, restat argumentum: est hoc immixtio juris Romani in leges patrias, circa secula XIII. et XIV. condi- tas a). Sed quis inde unquam pro receptione argumen- tum sumere auserit? Jus Romanum commune est, atque ex eo, leges particulares, si quid mancae sunt, supplendae.

Urbi enim si conduntur statuta, neque priora suffi- ciunt, ex jure provinciali desumi adsolent supplementa. Quis inde quaeso argumentatus fuerit, in urbe esse rece- ptum jus provinciale?

§. XXI.

a) BRUNNQUELL, l. c. P. 3. m. 2. cap. 10. §. 16,

NON PROBATUR EX USU PARTICULARI.

Sunt, qui ex usu ejus Seculis anterioribus particulari probare volunt receptionem. Verum enimvero si jus Romanum commune est, si pro tali ab Imperatoribus habetur, quod legibus provincialibus deficientibus adhibendum sit, recurrendum omnino est ad jus universale, commune scilicet. Inde verò non liquet receptio: Fingas, in urbe quadam non sufficere liti obviae dirimendae statutum, decidenda lis est ex jure illo, quod in ea provincia, in qua sita est urbs, obtinet, fingas, hoc jus provinciale etiam filere, recurrendum est ad jus illud, quod per universum obtinet, et quod omnibus provinciis est commune.

Nemo inde ratiocinabitur, jus hocce territorii cujusdam universale, in ea provincia, in illa urbe esse receptum.

§. XXII.

NON FACTA EST TACITA RECEPTIO.

Tacitam factam esse receptionem, alii putant *a*). Lex, tacito Principis consensu dicitur introducta. Sub voce *Legis* vero heic intelligitur consuetudo. Nihil hoc ad

a) SPENER. in Jur. Publ. L. I. cap. XII. §. 7. p. 379. lit. a.

ad receptionem juris nostri, quamque parvi momenti id sit argumenti adferre, ex sequentibus elucescet clarius.

§. XXIII.

NON EXSTANT DOCUMENTA:

Nullibi constat de receptione; non existat documentum, quo probari possit, neque unquam existit. Monstres illud, et eris mihi magnus Apollo. Receptum profus dici nequit.

§. XXIV.

Non praeterire heic possumus alium eorum, qui statuunt, errorem, imperium Romanum ad Germanos esse translatum, et cum imperio ipso jus Romanum.

Primus hujus erroris autor fuit PETRUS AB ANDLO, *a*), qui seculo XIV. vixit, quem insequitur ARTHURUS DUCK *b*). Quantum absoni huic insit, docuit ERNESTUS JOACH. DE WESTPHAL *c*), ad quem ob solidum, quod ei inest, scribendi genus lectorem ablegamus.

Neque igitur receptum, neque translatum, sed ab Imperatoribus pro domestico habitum est. Ad haec nunc veniemus.

Sectio

a) de imperio Romano L. I. cap. 13.

b) l. c. lib. 2. cap. 2. §. 4.

c) in Diff. Rostochiensis de juris Romani indole, et obligandi diversa ratione ac dignitate cap. I. §. 10.

SECTIO III.

JUS ROMANUM SEMPER INSTAR DOME-
STICI HABITUM ESSE, ATQUE
VALUISSE.

§. XXV.

EX ANTECEDENTIBUS FLUIT, QUOD SIT
DOMESTICUM.

Quum itaque jus Romanum receptum non sit, quippe cum de cujus receptionis actu non constet, neque unquam documentum, quo illa probari possit, exstiterit, et proferri potuerit, neque unquam poterit, neque tacitam receptionem fieri potuisse; jam inde mihi fluere videtur, instar domestici valere debere.

§. XXVI.

QUOD IMPERATORES NOSTRI ROMAN. ET GERMANIC.
IMPERIUM PRO UNO STATUS CORPORE
HABUERINT.

Imperatoris nostri imperium Romanum, Germanicumque pro unico status corpore habuerunt, adeo, ut Fridericus I. Imperator, se urbis et orbis gubernacula tenere

nere gloriatur a). Hinc factum est, quod se Justiniano in imperio successisse, crediderint, Justinianumque *Antecessorem suum* vocarint. Quum ita sibi persuasissent: non aliter sancire poterant, ac ut leges antecessorum sacrae manerent. Antecessoris, nempe Justiniani jus pro universali habebant, quod omnes omnino hujus magni status corporis partes obligaret, ita tamen, ut non abrogarentur leges cujusque provinciae particulares seu scriptae, seu non scriptae. Illae prius inspici debebant, atque probari, deficientibus vero iis, jus universale domesticum, jam ab antecessoribus promulgatum exstabat, ad quod, tanquam omnibus provinciis commune recurrendum erat.

§. XXVII.

DE HENRICO III.

Ita statuebat Imperator Henricus III. in lege generali, Italis Turegi promulgata, ubi ad codicem Divi Justiniani provocans, *sacras leges praedecessorum suorum* appellat b).

§. XXVIII.

a) OTTO FRISINGENS. in vita ejus cap. 30.

b) in legibus Longob. penes MURATOR. T. I. Scriptor. Italic. P. III. p. 178. seqq.

§. XXVIII.
DE LUDOVICO IV.

Ludovicus IV. Imperator in iudicio curiae suae se iudicaturum recepit, nach König und Kaysern seiner Vorfaren Gesetzen, und ire geschriebenen Rechten: sed mit Behältnizze seiner, und anderer Kurfürsten Recht, Freyheit, und Guter Gewohnheit a).

§. XXIX.

DE CAROLO IV.

Carolus IV. anno 1360. vocat jus commune, Unser Kayserliche Recht und Gesetze b). Loquitur nempe de eo, ut reconventioni sit locus, et coram iudice competente exponantur quaelibet actiones. Ille deinde denuo Kayserlich und Königlich beschriebenen Recht allegat c).

§. XXX.

DE MAXIMILIANO I.

Maximilianus I. in constitutione, quam de Blasphemantibus Wormatiae erexit anno 1495. (Sagung von Gottes Lästerern) ita loquitur:

Demnach zu mehrerer Nachfolae und Ehr Gottes, und der Menschen Heyl, weyland Kayser *Justinianus* Unser Vorfahr am

a) Recept. Imp. in edit. Nov. P. I. p. 45.

b) GLAFEY in Anecdotis.

c) GLAFEY l. c. p. 352.

am Reich, löblicher Gedächtniß, männiglich zu halten, ernstlich vermahnet, und strenglich geboten hat, alle lästerliche Wort, und Schweren bey dem Namen Gottes, und seinen H. Gliedern zu vermeiden, et tunc pergit: in der Reichs Ungnade und Strafe gefallen seyn sollen, wie denn solches des jetzt gemeldten unsers Vorfahrn Satzung klärlich ausweist, huic tandem addit: Und aber derselben Geborh Gottes, wie des ehgenannten Unsers Vorfahrn Satzung, Ermahnung, Gebot und Pöen, jetzt leider in Vergessenheit und Verachtung von vielen Menschen überfahren worden a).

Carolus Magnus deinde in Reformatione, Scabinos Judiciaque Westphalica concernentia, de anno 1495, antecessorem suum vocat b).

§. XXXI.

Quum itaque Imperatores nostri jus Romanum, ut ab antecessoribus, quos vocabant, profectum, uti suum considerarent, atque ut suum valere juris communis in vicem sancirent c), ratione valoris non pro peregrino, licet originetenus tale sit, non pro recepto, sed pro jure domestico habendum est.

§. XXXII.

a) cf. Sammlung der Reichsabschiede p. 54.

b) *Ibidem* p. 56.

c) SENCKENB. I. c. app. 3. §. 48.

§. XXXII.

Juxta mentem legislatorum omnia, quae in legibus veniunt, sunt explicanda. Imperatores legislatores vero Justinianum ut Antecessorem suum considerarunt, antecessorum jus valere debere, ut suum, putarunt, et sanxerunt, hinc jus nostrum juris communis domestici in vicem valuit, hodieque valet.

ERRATA.

- pag. 2. lin. 1. pro atque l. ac.
- 3. - 11. - in initio habuit l. ab initio habuerit.
- 8. - 18. - ne l. nisi.
- 12. - 2. - invaluit l. invaluerit.
- 13. - 15. - prius l. primo.
- 13. - 16. - posterius l. postea.
- 14. - 18. - peritus l. praeditus.
- 14. - 21. - ejus l. suarum.
-

F. R. M. 1. A.

1. Die Provinz I. 20
 2. Die Provinz II. 21
 3. Die Provinz III. 22
 4. Die Provinz IV. 23
 5. Die Provinz V. 24
 6. Die Provinz VI. 25
 7. Die Provinz VII. 26
 8. Die Provinz VIII. 27
 9. Die Provinz IX. 28
 10. Die Provinz X. 29

nc

Ms 5636

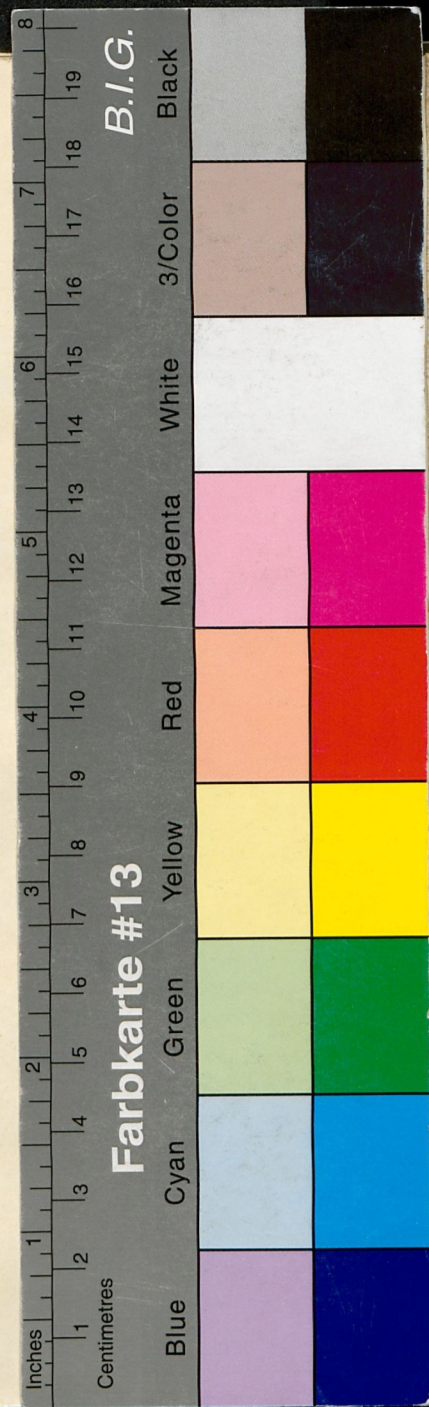
ULB Halle

3

004 917 545

B.I.G.

Farbkarte #13

ho

CAROLI LEOPOLDI ERDTMANNI
I. V. D.
NOBILITATIS CIRCULI CRIVIZIENSIS SECRETARII,
ET INSTITUTI HISTORICI GOETTINGENSIS
SODALIS

DISQUISITIO,
AN, JUS ROMANUM IN GERMANIA
RECEPTUM ESSE CONTENDI
POSSIT?

P. 29.

*kl
5636*

GOETTINGAE,
EX OFFICINA BARMEIERIANA 1770.

713 num

